

Mánudaginn 10. nóvember 1986.

Nr. 263/1984. Stálvinnslan h/f

gegn

Ragnari M. Magnússyni og
Style hf.

Lausafjárkaup. Skuldajöfnuður.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Thoroddsen, Bjarni K. Bjarnason og Guðmundur Skaftason.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með áfrýjunarstefnu dagsettri 24. desember 1984. Hann gerir þær dómkröfur, að stefndu verði dæmdir til að greiða honum óskipt skuld að fjárhæð 104.228,92 krónur með 42% ársvöxtum af 81.217,34 krónum frá 1. nóvember 1982 til stefnubirtingardags 20. nóvember 1982, en með dómvöxtum frá þeim degi til greiðsludags. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti óskipt úr hendi stefndu.

Stefndu krefjast staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Með samningnum frá 18. febrúar 1978 veitti áfrýjandi Ocean Gear Inc. einkaleyfi til sölu og dreifingar á framleiðslu sinni í Ameríku. Í samningnum segir m.a.: „Að allan ágreining út af samningi þessum ber að reka fyrir íslenskum dómstólum.“ Áfrýjandi hefur ekki stefnt Ocean Gear Inc. inn í mál þetta.

Gegn andmælum stefndu hefur áfrýjandi ekki sannað að stefndu hafi tekið við hærri fjárhæð úr hendi Ocean Gear Inc. en 8.600 Bandaríkjadali.

Með framangreindum athugasemdum ber að staðfesta hinn áfrýjanda dóm.

Rétt þykir að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur bæjarþings Hafnarfjarðar 18. október 1984.**I.**

Mál þetta, sem dómtekið var 3. þ.m., hefur Þráinn Sigtryggsson, nafnúmer 9838-7471, Kleppsvegi 130, Reykjavík, stjórnarformaður Stálvinnslnunnar hf., nafnúmer 8328-9007, Súðarvogi 4, Reykjavík, höfðað fyrir dóminum fyrir hönd félagsins með stefnu, birtri 20. nóvember 1982, gegn Ragnari Magna Magnússyni, nafnúmer 7176-2130, heildsala, Stekkjarflöt 21, Garðakaupstað, persónulega og fyrir hönd Style hf., skrásetts í Reykjavík án nafnnumers, en með aðsetur í Garðakaupstað, sem stjórnarformanni þess, til greiðslu in solidum á skuld að fjárhæð kr. 104.229,92 auk 42% ársvaxta af kr. 81.217,34 frá 1. nóvember 1982 til stefnubirtingardags, en hæstu lögleyfðra dómvaxta frá þeim degi til greiðsludags og til greiðslu málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands að mati réttarins.

Af hálfu stefndu eru gerðar þær dómkröfur, að stefndu verði sýknaðir af öllum kröfum stefnanda og að stefnanda verði gert að greiða stefndu málskostnað að mati réttarins.

II.

Í vottorði borgarfégetaembættisins í Reykjavík frá 2. maí 1980 kemur fram að tilgangur stefnanda, Stálvinnslnunnar hf., er rekstur vélsmiðju og skyldur atvinnurekstur. Þar kemur einnig fram að tilgangur stefnda, Style hf., er klæðagerð og verslun í því sambandi.

Af hálfu stefndu hefur verið lagður fram í málinu samningur, dags. 18. febrúar 1978. Aðilar að þeim samningi eru Stálvinnslnan hf. og Ocean Gear Inc. Af hálfu stefnanda undirrita Þráinn Sigtryggsson og Grímur Sigurðsson samninginn. Stefndi Ragnar og Elliði N. Guðjónsson undirrita samninginn fyrir hönd Ocean Gear Inc. Í 1. grein samningsins segir: „Að Stálvinnslnan hf. veiti hér með OCEAN GEAR Inc, einkasöluleyfi og dreifingu á sinni framleiðslu í Norður-, Mið- og Suður-Ameríku.“ Í 2. grein segir: „Að þær vélar og tæki, sem Stálvinnslnan hf. setur saman og framleiðir og sem eiga að fara á ofangreindan markað, séu sendar til Ocean Gear Inc, eða til vöruhúsa þess eða viðskiptavina og fyrirtækja Ocean Gear Inc., í samræmi við þennan samning og það verð sem samið er um á hverjum tíma.“

Í máli þessu krefur stefnandi stefndu um greiðslu vegna sölu á síldarflokkunarvél til Stinson Canning Corporation í Bandaríkjunum. Reikningur, sem stefnandi lagði fram við útflutning vélarinnar, er stílaður á: „Ocean Gear Inc., c/o Yellowbird Motor Lines Inc., 85 Conway St., New Bedford, Mass 02742, U.S.A.“ Reikningsfjárhæðin er U.S.\$ 8.600,00 c.i.f. og í texta reikningsins kemur fram, að um er að ræða „open account“.

Í umsókn stefnanda (útflytjanda) um útflutningsleyfi útflutningsdeildar viðskiptaráðuneytisins kemur fram að viðtakandi vélarinnar er hinn sami og reikningurinn er stílaður á. Á þar til gerðum reitum á umsóknareyðublaðinu er frá því greint að varan sé seld „í umboði framleiðanda“ og viðskiptakjörin (hvernig vara er seld og hvernig greiðsla fer fram): „C.i.f. Open account.“ Aftur á móti er ekkert skráð í reiti, sem bera yfirskriftina: *Kaupandi (ef annar en viðtakandi). Erlendur umboðsmaður. Umboðslaun %*. Útflutningsleyfi viðskiptaráðuneytisins er veitt samkvæmt umsókninni „með eftirgreindu skilyrði: Senda skal gjaldeyriseftirliti Seðlabanka Íslands afrit af útflutningsskjölum og hlíta fyrirmælum þess um gjaldeyrisskil.“

Af hálfu stefnanda hefur verið lagt fram í málinu bréf viðskiptaráðuneytisins, dagsett 23. mars 1983. Þar segir:

„Orðin „open account“ um viðskiptakjör þýða skv. skilningi ráðuneytisins að ekki sé um fastsettan gjalddaga að ræða í viðskiptum aðila, heldur greiðir kaupandi inná reikning seljanda eftir því sem henta þykir. Í útflutningi frá Íslandi er aðeins í undantekningartilvikum heimilað af hálfu ráðuneytisins að selja á þessum kjörum og þá aðeins þar sem um viðvarandi viðskipti er að ræða og ekki hafa komið fram athugasemdir frá gjaldeyriseftirliti Seðlabankans.“

Í sérstakri skýrslu stefnanda um útflutning og gjaldeyrisskil, dagsettri 22. ágúst 1979, segir um sendinguna gagnstætt því sem fram kemur í umsókn um útflutningsleyfi: „Er hún seld? Já. Ef hún er send óseld, t.d. í umboðsölu, sem gjöf, endursending, skal geta þess hér....“ Um gjaldeyrisskilin segir í skýrslunni: „Andvirði varanna væntanlegt í opin mánuði 1979 og verður þá skilað í erlendum gjaldeyri af Ocean Gear Inc. til Landsbanka Íslands.“

Stefnandi hefur lagt fram í málinu bréf gjaldeyriseftirlits Seðlabanka Íslands, dags. 17. mars 1983, en þar segir:

„Með tilvísun til bréfs yðar dags. 16. þ.m., þar sem þér óskið eftir skilgreiningu gjaldeyriseftirlitsins á söluskilmálum, sem felast í orðunum „open account“, leyfum vér oss að gefa eftirfarandi svar:

„Þegar vara er seld eða send með greiðsluskilmálum „open account“ fær viðtakandi hennar í hendur þau skjöl sem gera innflutning hennar mögulegan beint frá seljanda eða sendanda (án milligöngu banka eða annars milliliðar). Er hér um að ræða frumrit sölureiknings og frumrit farmskírteinis eða annars farmbréfs. Afhending þessara skjala eða sending er ekki beint tengd greiðslu hennar, en í þessum tilfellum mun algengast að gerður er samningur, byggður á gagnkvæmu trausti seljanda og kaupanda, sem kveður nánar á um greiðslufyrirkomulag í viðskiptum. Skilmálar þessir eiga jafnt við inn- og útflutning.“

Síldarflokkunarvél sú, sem hér um ræðir, var flutt til Seattle í Bandarík-

unum á sýningu, Fish - Expo, sem virðist hafa staðið 24. - 28. október 1979. Stefnandi hefur lagt fram reikning á sig að fjárhæð kr. 2.242,62 frá útflutningsmiðstöð iðnaðarins fyrir útlagðan kostnað vegna þátttöku stefnanda í sýningunni. Á þessari sýningu keypti áðurnefnt fyrirtæki, Stinson Canning Corporation, vélina fyrir U.S.\$ 14.490,00.

Auk þess, sem þegar er fram komið, lýsir stefnandi atvikum að sendingu vélarinnar til Bandaríkjanna og sölunni þar þannig að vélin hafi verið send með skipi til vöruhúss Yellowbird Motor Lines Inc., sem síðan hafi séð um flutning vélarinnar á sýninguna, þar sem hún hafi verið afhent Þráni Sigtryggssyni, framkvæmdastjóra stefnanda, og seld eftir viðræður við hann. Stefndi Ragnar hafi gengið frá pappírur varðandi söluna, þar sem hann sé „hluthafi í Ocean Gear Ltd.“, en komið hvergi nærri að öðru leyti. Kaupandi hafi greitt til stjórnarformanns „Ocean Gear Ltd.“, Edward F. Harrington, U.S.\$ 3.000,00 til staðfestingar á pöntun og hafi sú fjárhæð verið til greiðslu alls kostnaðar „Ocean Gear Ltd.“. Síðan hafi vélin verið færð í vöruhúsið að nýju og átt að afhendast þaðan gegn greiðslu eftirstöðvanna U.S.\$ 11.490,00. Sú fjárhæð hafi átt að greiðast til stefnanda. Þann 30. nóvember 1979 hafi Þráinn Sigtryggsson sent sím-skeyti til Yellowbird Motor Lines Inc. Í íslenskri þýðingu er efni þess þetta:

„fyrir rolf

góðfúslega sendið án tafar eftirstöðvar greiðslu fyrir fiskflokkunarvél sem seld var stinson canning co. maine að upphæð 11490 bandaríkjadollarar að gjaldi yðar frádregnu. vegna ábyrgðar gagnvart gjaldeyriseftirliti stjórnvalda verður að stíla greiðslu á landsbanka íslands, reykjavík, íslandi fyrir stálvinnsluna hf reykjavík íslandi

kveðjur stálvinnslan - sigtryggsson“

Í svarskeytinu segir:

„tilkynnist að ávísun frá stinson can að upphæð 11.490 bandaríkjadollarar til ocean gear hefur verið send style hf pósthólf 128 garðahrepp íslandi hinn 1. desember 1979 ábyrgðarbréf einnig höfum við 2 - 12 v og 5 - 24 spólur kveðjur

ralph“

Dómkrofu sína útlistar stefnandi þannig í stefnu:

„Stefnandi kveður helstu málavexti þá, að stefndu skuldi sér fjárhæð jafnvirði bandarískra dollara 11.490,00 er stefndu áttu að standa stefnanda skil á seinni hluta árs 1979. 31.12. 1979 var kaupverð dollara g.kr. 394,40 sem nemur ísl. krónum 45.316,56. Stefnuþjárhæðin er síðan reiknuð með innlánsvöxtum þannig: af ofangreindum kr. 45.316,56 eru reiknaðir 31%

ársvextir frá 31.12. '79 til 31.5. '80 kr. 5.853,39, en 35% ársvextir frá þeim degi til 31.12. '80 kr. 8.252,13, þannig að skuldin nemur þá kr. 60.422,08. Síðan eru reiknaðir 35% ársvextir af skuldinni eins og hún stendur pr. 31.12. '80 til 1.6. '81 kr. 8.811,55, en 34% ársvextir frá þeim degi til 31.12. '81 kr. 11.983,70 þannig að skuldin nemur þá kr. 81.217,34 pr. 31.12. '81. Frá áramótum eru síðan reiknaðir 34% ársvextir af skuldinni pr. 31.12. '81 til 1.11. '82 kr. 23.011,58 og nemur þá skuldin pr. 1.11. '82 kr. 104.228,92, sem er stefnufjárhæðin. Síðan er krafist 42% ársvaxta af skuldinni eins og hún stóð pr. 31.12. '81 kr. 81.217,34 og síðan dómvaxta af sömu fjárhæð fram að næst komandi áramótum, en þá er gert ráð fyrir upphækkun sbr. heimild Seðlabanka Íslands, þannig að árlega bætist vextir við höfuðstól og þannig verði dómvextir reiknaðir til greiðsludags á sama hátt.“

Síðar í stefnunni segir:

„Stefndi Ragnar virðist í fyrirsvari fyrir 2 fyrirtækjum með nafnið Style. Bréf hans í sambandi við þessi viðskipti er með bréfsfni hins ólöglega fyrirtækis Style hf. eða Style Ltd. Í hlutafélagaskrá er Style hf. skráð 14.2. 1952 með varnarþing í Reykjavík, en á bréfsfnum og auglýsingum er heimilisfang sama og stefnda Ragnars. Skráður tilgangur félagsins er klæðagerð og verslun í því sambandi. Stefndi Ragnar er skráður stjórnarformaður. Hjá hlutafélagaskrá liggja einungis fyrir stofnskjöl frá 1952 og ekki hefur þótt taka því að láta hlutafélagið fá nafnnúmer, enda virðast ákvæði hlutafélagalaga hafa verið svo þverbrotin að afmá beri hlutafélagið, enda beri stefndi Ragnar persónulega og ótakmarkaða ábyrgð á skuldbindingum þess. Í firmaskrá við bæjarfógetaembættið í Hafnarfirði er skráð sem einkafirma stefnda Ragnars firmað Style - Ragnar M. Magnússon, n.nr. 8525-9296 (1.11. '72) að Stekkjarflöt 21, Garðakaupstað. Á nafni hins ólöglega Style hf. eru auglýstar eftirlíkingar af framleiðslu stefnanda á Bandaríkjamarkaði, og því haldið þar m.a. ranglega fram, að Style hf. hafi einkaleyfi á vélunum, en eftir innbrotið í Stálvinssluna hf. í nóvember 1979, þar sem m.a.hvarf af lager efni og myndir varðandi framleiðsluna o.fl. sem stefnda Ragnari og öðrum aðila var gert af Rannsóknarlögreglu ríkisins að skila aftur og tókst að hluta til, var hafin framleiðsla á samskonar vélum og Stálvinsslun hf. framleiðir. Virðist hið ólöglega Style hf. nú vera að bjóða þessa framleiðslu til sölu að því er stefnandi telur.

Samkvæmt upplýsingum frá fyrirtækinu Yellowbird Motorlines Corp. í New Bedford, er afhenti umrædda vél Stálvinsslunnar hf. til kaupanda, sendi það stefnda Ragnari fjárhæðina 11.490 dollara 1. desember 1979 og samkvæmt beiðni hans til Style Ltd. eða hins ólöglega Style hf. Er því stefnda Ragnari stefnt einnig fyrir hlutafélagið Style sem stjórnarformanni þess, og er það gert til að taka af allan vafa, en stefnandi telur þó liggja

ljóst fyrir, að stefndi Ragnar beri þar persónulega og ótakmarkaða ábyrgð.“

III.

Varðandi sölu umræddrar vélar eru málavextir sagðir þeir í greinargerð stefndu, að með nefndum samningi frá 18. febrúar 1978 hafi Ocean Gear Inc. tekið að sér einkasölustarfsemi í Ameríku á framleiðslu stefnanda. Á árunum 1978 - 1979 hafi Ocean Gear Inc. síðan keypt fjórar sildar/loðnu-flokkunarvélar af stefnanda til endursölu í Ameríku. Tvær vélanna hafi verið seldar til Mearl Corporation og þriðja vélin til bandaríksk fyrirtækis í Camden, Maine. Ocean Gear Inc. hafi keypt fjórðu vélina á gjaldfresti (open account) fyrir U.S.\$ 8.600,00 af stefnanda og endurselt hana Stinson Canning Corp. fyrir U.S.\$ 14.490,00, eftir að hafa sýnt hana með miklum tilkostnaði á umræddri sýningu. Kaupandi vélarinnar, Ocean Gear Inc., hafi fyrir milligöngu stefnda Ragnars, greitt stefnanda kaupverðið U.S.\$ 8.600,00 með því að gera upp við Iðnrekstrarsjóð lán, sem stefnandi hefði tekið þar 24. maí 1978 gegn veði í fasteigninni Stekkjarflöt 21, Garðakaupstað, eign stefnda Ragnars, og leysa veðið af íbúðarhúsinu. Veð þetta hafi stefndi Ragnar lánað stefnanda, en þegar Ocean Gear Inc. hafi greitt stefnanda kaupverðið hafi verið ljós sú ætlun Þráins Sigtryggssonar að láta stefnda Ragnar sitja uppi með skuldina við Iðnrekstrarsjóð. Mótmælt er þeirri fullyrðingu í stefnu að stefndi Ragnar hafi ranglega tekið við umræddri fjárhæð. Því er einnig mótmælt að hann beri persónulega ábyrgð á skuldbindingum stefnda Style hf. sem sé löglega skráð hlutafélag.

IV.

Varðandi lánið hjá Iðnrekstrarsjóði segir í stefnu: „Í janúar 1978 kynnr Elliði Guðjónsson stefnda Ragnar og forráðamann Stálvinnslnunnar hf. Þráin Sigtryggsson. Uppúr þeim kynnum er gerður samningur milli Ocean Gear Inc. og Stálvinnslnunnar hf. um sölu framleiðslu Stálvinnslnunnar hf., þ.e. að Ocean Gear Inc. taki að nokkru leyti að sér að kynna umræddar vörur. Um haustið þ.e. 1978 er haldin vörusýning í Boston í Bandaríkjunum og til að greiða fyrir smíði tveggja véla vegna þeirrar sýningar bauðst stefndi Ragnar til að lána Stálvinnslnunni hf. fjármagn, en þar sem hann persónulega gat ekki fengið lán hjá Iðnrekstrarsjóði kemur hann því til leiðar að Stálvinnslnan hf. er skráð fyrir láni hjá sjóðnum og hann undirritar án umboðs veðskuldabréf að höfuðstól g.kr. 2.000.000,00 með veði í fasteign sinni nr. 21 við Stekkjarflöt í Garðakaupstað í því skyni, þ.e. 24. maí 1978. 24. maí 1978 greiðir stefndi Ragnar til Stálvinnslnunnar hf. sem lán g.kr. 1.980.000,00. Stálvinnslnan hf. sendir síðan á eigin vegum 2 nefndar vélar vegna sýningarinnar í Boston 1978 og þar voru báðar vélarnar seldar,

en kaupandi var Mearl Corporation í Bandaríkjunum, sem áður hafði keypt vélar af Stálvinnslnunni hf. Söluverð hvorrar vélar var bandarískir dollarar 11.960,00 eða samtals 23.920,00 bandarískir dollarar. 4. desember 1978 er sala þessi gerð upp og stefndi Ragnar fékk þá full skil frá Stálvinnslnunni hf. vegna ofangreindrar skuldar sbr. lán hans 24. maí 1978.“

Því til sönnunar lagði stefnandi fram í málinu, eftir að útivist varð af hálfu stefndu, ljósrit tékka, að fjárhæð gkr. 1.300.000, sem er útgefinn 5. desember 1978 af Þráni Sigtryggssyni fyrir hönd stefnanda til R. Magnússon - Style og framseldur af honum.

Í greinargerð stefndu er sérstaklega mótmælt rangri atvikalýsingu í stefnu á aðdraganda lántöku stefnanda hjá Iðnrekstrarsjóði og því að stefndi Ragnar hafi fengið lánið og endurlánað stefnanda og síðan fengið endurgreitt 4. desember 1978. Er greinargerð stefndu var lögð fram var m.a. lagt fram af þeirra hálfu bréf, dagsett 15. mars 1978, til „Iðnrekstrarsjóður c/o Guðmundur Ágústsson, fulltrúi, Iðnaðarbankanum Reykjavík“ varðandi umsókn „um styrk og lán vegna útflutnings.“ Umsóknin er gerð í nafni stefnanda og efni bréfsins, sem er undirritað af Þráni Sigtryggssyni, þetta:

„Stálvinnslnan hf. óskar eftir að Iðnrekstrar sjóður sjái sér fært að fjármagna nú þegar, útflutning tveggja síldar - loðnu flokkunar véla, til U.S.A. og Canada, vegna kynningar og markaðsöflunar fyrir þessar vélar.

Fjármagns þörf, fjórar milljónir miðað við miðjan apríl 1978.

Innanlands markaður fyrir þessar vélar er mettur í bili, og því afar árið-andi að kanna til þrautar markaðinn í þessum heimshluta, en þegar hafa verið seldar þar um 40 slíkar vélar, þokkaleg byrjun, en við höfum þá trú að þetta sé aðeins upphafið, nú þurfi að fylgja fast á eftir.

Við ráðgerum þátttöku í Fish Expo 1978 í Boston, með sýningarvél, svo og aðra vél til sýnis og sölu í Halifax, Nova Scotia Canada.

Þessar vélar þurfa að fara frá okkur í maí 1978.

Svar við þessari málaleitan óskast sem allra fyrst.“

Lánveiting Iðnrekstrarsjóðs nam gkr. 2.000.000, en áður en það (sic) kom til útborgunar virðist hafa dregist frá því 1% lántökugjald eða gkr. 20.000. Af láninu skyldi greiða 18% ársvexti, lánið skyldi endurgreiðast að fullu þann 25. maí 1979 með gkr. 2.360.000. Samkvæmt upphafsákvæði veðskuldabréfsins var stefnandi lántakandi, en það er þó ekki undirritað af honum heldur stefnda Ragnari og Þórunni Ingjaldsdóttur, sem mun vera eiginkona hans. Vitundarvottar eru Hreinn Elliðason og Guðmundur Ágústsson. Veðskuldabréfinu var þinglýst athugasemdalaust.

Í skýrslu sinni hér fyrir dóminum skýrði Þráinn Sigtryggsson svo frá, að hann hefði sótt um lán þetta hjá Iðnrekstrarsjóði, en gert það fyrir orð stefnda Ragnars. Ragnar hafi verið búinn að ræða við Guðmund Ágústsson

hjá Iðnrekstrarsjóði en ekki getað fengið lán persónulega. Því hafi umsóknin verið send í nafni stefnanda. Hann hafi farið í Iðnrekstrarsjóð með Ragnari og vitninu Elliða Norðdahl Guðjónssyni í sambandi við lánsúmsóknina. Hann kvað sér hafa verið nauðsynlegt að hafa eitthvað í höndunum þar sem hann hafi verið að lána nafn stefnanda fyrir þessari lánveitingu. Af þeirri ástæðu hafi eftirgreind yfirlýsing verið útbúin. Yfirlýsing þessi er dagsett 24. maí 1978 og undirrituð af stefnda Ragnari og Þrání Sigtryggssyni fyrir hönd stefnanda. Þrátt fyrir yfirskrift yfirlýsingarinnar er hún ekki undirrituð af Iðnrekstrarsjóði eða Elliða N. Guðjónssyni. Í yfirlýsingunni segir:

„IÐNREKSTRARSJÓÐUR.

Stálvinnslan hf. - Ragnar M. Magnússon - Elliði N. Guðjónsson. Vegna fjárhagsfyrirgreiðslu úr Iðnrekstrarsjóði, skal eftirfarandi tekið fram: Fjárhæð sú sem hér er greidd úr Iðnrekstrarsjóði til Stálvinnslnunnar hf. og með ábyrgð (Fasteignaveði) Ragnars M. Magnússonar Stekkjarflöt 21, Garðabæ er vegna undirritaðs samnings milli Stálvinnslnunnar hf. og Ragnars M. Magnússonar og Elliða N. Guðjónssonar varðandi sölu á síldarflokkunarvélum fyrirtækisins á erlendum markaði.

Fyrirgreiðslan er veitt með það fyrir augum að umræddir aðilar geti þegar hafist handa um sölu á þessum vélum á erlendum markaði fyrir Stálvinnslnuna hf., enda sé það skilningur sjóðshafa að umræddar vélar fari til áður-nefndra aðila sem séu umboðsmenn Stálvinnslnunnar hf. og hafi þar af leiðandi forgang með þeirra framleiðslu til útflutnings, enda fari útflutningur Stálvinnslnunnar eingöngu í gegnum þessa aðila þar til skuld þessi er greidd að fullu. Að öðru leyti gengur þessi fyrirgreiðsla inn í samning sem áður-nefndir aðilar hafa þegar gjört með sér.

Afhending fyrstu flokkunarvélar til umræddra aðila skal vera samkvæmt samkomulagi beggja aðila en þó eigi síðar en 20. júní 1978, og aðrar vélar samkvæmt áður gjörðum samningi.

Þessu til staðfestingar ritum við nöfn okkar.“

Lán þetta lenti í vanskilum. Í bréfi, dagsettu 2. janúar 1980, var þess farið á leit af hálfu Iðnrekstrarsjóðs við stefnanda að lánið ásamt dráttarvöxtum og innheimtukostnaði eða samtals gkr. 2.945.760 yrðu greiddar fyrir 11. sama mándar ella yrði krafist uppboðs á veðinu, fasteigninni Stekkjarflöt 21, Garðakaupstað. Samkvæmt framlagðri kvittun höfðu vextir lánsins gkr. 361.000 verið greiddir 20. september 1979 af stefnda Ragnari. Samkvæmt annarri kvittun, dagsettri 12. maí 1980, greiddi stefndi Ragnar lánið ásamt dráttarvöxtum og innheimtukostnaði að fullu með samtals gkr. 3.182.150. Í bréfi Ragnars, dags. 19. september 1980, til

Sigurðar Jóhannssonar, bankafulltrúa Seðlabanka Íslands, segir að full gjaldeyrisstil á greiðslu Ocean Gear Inc., að fjárhæð U.S.\$ 8.600,-, hafi farið fram í Útvegsbanka Íslands í Hafnarfirði 7. maí 1980 á gengi gkr. 445, og hann síðan greitt skuldina við Iðnrekstrarsjóð.

Veðskuldabréfið, sem lagt var fram af hálfu stefnanda, ber með sér að hafa verið kvittað og afhent til aflýsingar 13. nóvember 1980. Því var aflýst 27. nóvember 1980.

V.

Práinn Sigtryggsson, sem er framkvæmdastjóri og formaður stjórnar stefnanda, kveður stefnanda engin gögn hafa varðandi sölu vélarinnar til Stinson Canning Corporation. Hann kveður þann sölusamning hafa verið munnlegan og kaupin fest með því að kaupandi hafi sent U.S.\$ 3.000 á reikning til New Bedford. Sú upphæð hafi átt að vera til greiðslu alls kostnaðar stefnda Ragnars, sem þurft hafi að vera aðili að sölusamningsgerðinni við Stinson Canning Corp., þar sem vélin hafi verið flutt út á nafn Ocean Gear Inc., sem Ragnar veiti forstöðu. Í raun hafi þetta þurft að vera þannig pro forma. Á staðnum hafi Ragnar eingöngu verið með reikningsform frá Style Ltd. Yfir það nafn hafi hann strikað og gefið reikning fyrir umræddum U.S.\$ 3.000, til kaupanda frá Ocean Gear Inc. Við söluna hafi þannig verið gengið frá málum að Ragnar hafi átt að gefa fyrirtækinu Yellowbird Motor Lines Inc. fyrirmæli um með hvaða hætti eftirstöðvarnar U.S.\$ 11.490,- yrðu sendar heim. Jafnframt hafi verið frá því gengið á milli þeirra Ragnars að Ragnar myndi standa stefnanda skil á þessari upphæð. Á þessum tíma hafi harðar deilur komið upp milli þeirra Ragnars, þar sem Ragnar hafi eingöngu viljað senda heim U.S.\$ 8.600. Á það hafi hann ekki viljað fallast, enda hafi Ragnar áður verið búinn að fá í hendur umtalsverðar fjárhæðir, sem verið hafi eign stefnanda. Ragnar hafi síðan fengið tékka frá Bandaríkjunum, dagsettan 1. desember 1979, stílaðan á Style Ltd., að upphæð U.S.\$ 11.490,00, sbr. áður greint skeyti frá Yellowbird Motor Lines Inc., en ekki tekist að innleysa þann tékka í banka hér á landi. Síðar hafi hann komið með tékka sömu fjárhæðar stílaðan á Iðnrekstrarsjóð, en heldur ekki getað fengið þann tékka innleystan. Loks hafi hann komið með tékka, sem lagður hefur verið fram í ljósriti, og fengið hann innleystan. Sá tékki, að fjárhæð U.S.\$ 8.600,00, er á The First National Bank of New Bedford, útgefinn 13. mars 1980 til Iðnrekstrarsjóðs.

Varðandi áðurgreindan samning, dagsettan 18. febrúar 1978, milli stefnanda og Ocean Gear Inc., kveður Práinn þar eingöngu hafa verið um það samið að Ocean Gear Inc. fengi einkaumboðssöluleyfi á framleiðslu stefnanda. Í þeim samningi komi ekkert fram um að Ocean Gear Inc. skuldbindi sig til þess að kaupa framleiðslu stefnanda. Vegna samningsins hafi stefn-

andi orðið að sætta sig við að senda umrædda vél til Bandaríkjanna á nafn Ocean Gear Inc., sem aldrei hafi keypt þá vél eða aðra af stefnanda. Varðandi sölu tveggja véla til Mearl Corporation kveður hann þá hafa um það samist við Ragnar að hann fengi það sem hafi verið umfram U.S.\$ 10.000,00 á vél eða samtals U.S.\$ 3.920,00, sem sölulaun. Heim hafi verið sendir U.S.\$ 14.000,00, en U.S.\$ 6.000,00 hafi Ragnar fengið sem greiðslu frá stefnanda upp í lánið hjá Iðrekstrarsjóði. Ragnar hafi síðan fylgst nákvæmlega með því hvenær nefndir U.S.\$ 14.000,00 (um það bil gkr. 4.400.000,-) hafi komið í banka hér á landi. Þá hafi Ragnar fengið sig með sér í bankann. Þá hafi Ragnar sagt að sig bráðvantaði gkr. 1.300.000, sbr. áður nefndur tékki útgefinn 5. desember 1978, og viljað taka það sem greiðslu upp í lánið frá Iðnekstrarsjóði og öðruvísi yrði þá farið með nefnda U.S.\$ 6.000,00, sem hann hefði fengið úti. Í þessu sambandi hafi Ragnar ekki gefið neinar kvittanir.

Þráinn Sigtryggsson var sérstaklega spurður um hvaða skilning hann legði í orðinn „open account“. Hann vísaði til telexskeytis, sem Ragnar hefði sent sér 4. júlí 1979 án þess að gefa neinar frekari skýringar. Hann hafi rætt það við bróður Ragnars, Bjarna Magnússon, hjá Íslensku umboðssöluinni, og hann svarað því til að þetta þýddi að varan væri send sem óseld og verðlaus. Að senda vöru verðlausa kvað Þráinn ekki unnt gagnvart útflutningsskilyrðum hér og einnig í Bandaríkjunum. Í íslenskri þýðingu er skeytið svohljóðandi:

„góðfúslega tilkynnið stálvinnsölu Þráinn sími ey 36750 góðfúslega afskipið þegar í stað í opinn reikning einni flokkunarvél til ocean gear inco c/o yellowbird motor lines inc 85 convey st new bedford mass 02742 góðfúslega sendið skjöl á sama heimilisfang með því að ég verð á nýfundnalandi og yellowbird mennirnir munu sjá um toll o.s.frv. áriðandi bestu kveðjur ragnar“

Fyrirtækið hafi því í þessu sambandi átt að vera umboðsaðili, en ekki kaupandi framleiðslu stefnanda. Hann kvaðst ekki vita til þess, að fyrirtækið hafi nokkru sinni keypt vélar af stefnanda. Hann kveðst heldur ekki vita hvort peningar hafi komið inn til fyrirtækisins fyrir sölur á framleiðslu stefnanda og aldrei kveðst hann hafa fengið neinar greiðslur fyrir slíkt, en að sjálfsögðu hefði hann átt að fá hluta af því ásamt sameiganda sínum Ragnari. Hann kveður sér hafa verið algjörlega ókunnugt um viðskipti Ragnars persónulega eða fyrir hönd Ocean Gear Inc. við stefnanda. Hann kvaðst að endingu hafa gengið út úr þessum félagsskap við Ragnar, enda hafi Ragnar aldrei upplýst sig neitt um ráðstafanir í nafni firmans.

Vitnið kveður orðin „open account“ á reikningum þýða að umboðsaðil-

inn erlendis þurfi ekki að greiða framleiðanda hér á landi fyrr en hann hafi selt vöruna. Tilgreining upphæðar á reikningum sé nauðsynleg, en eingöngu til þess að festa gagnvart innlendum aðilum virði vörunnar og þeirri fjárhæð verði að skila hér í erlendum gjaldeyri, hvort sem varan sé síðan seld fyrir meiri eða minni upphæð.

Undir vitnið var borin eftirgreind setning í greinargerð stefndu: „Þegar því Ocean Gear Inc. greiddi kaupverð fjórðu flokkunarvélarinnar til Stálvinnslnunnar töldu forsvarsmenn Ocean Gear Inc. sér skylt að sjá svo um að lán það, sem Stálvinnslnan hf. hafði tekið í Iðnrekstrarsjóði, sbr. lánsumsókn Stálvinnslnunnar hf., dags. 15.3. 1978, undirritaða af Þráni Sigtryggssyni dskj. nr. 12, væri gert upp og veð það sem Ragnar Magnússon hafi lánað Stálvinnslnunni hf. leyst af íbúðarhúsi Ragnars.“

Vitnið kvað þetta aldrei hafa komið neitt til ákvörðunar af sinni hálfu.

VI.

Stefndu reisa kröfur sínar einkum á því að umrædd flokkunarvél sé að fullu greidd. Vélin hafi verið seld Ocean Gear Inc. fyrir U.S.\$ 8.600,00 og kaupandi hafi fyrir milligöngu stefndu staðið stefnanda skil á kaupverðinu með greiðslu til Iðnrekstrarsjóðs á skuld stefnanda. Ocean Gear Inc. hafi bæði haft lagalegan og siðferðislegan rétt til þessarar ráðstöfunar kaupverðsins sem sannanlega hafi komið stefnanda til góða. Þá hafi meirihluti þáverandi hluthafa stefnanda verið þessari málsmeðferð samþykkur.

Þá byggja stefndu einnig á því, að milli þeirra og stefnanda hafi ekki skapast neitt réttarsamband, enda beri stefndu enga ábyrgð á skuldbindingum Ocean Gear Inc., þótt þeir hafi annast um greiðslu með milligöngu, sem fram hafi farið í fullu umboði Ocean Gear Inc.

Af hálfu stefndu er útreikningi á stefnukröfum, vöxtum og vaxtavöxtum mótmælt sem löglausum.

Um málsástæður og lagarök segir í stefnu:

„Stefnandi reisir kröfur sínar einkum á framangreindu sbr. málavaxtalýsingu. Fyrir liggur að stefndi Ragnar tók ranglega við umræddri fjárhæð og hefur notað peningana í stað þess að gera stefnanda skil. Stefndi hefur og ranglega haldið því fram að vélin hafi verið keypt af stefnanda Ocean Gear og að Ocean Gear hafi verið þátttakandi á EXPO '79. Þá skýrir stefndi frá því að umræddir peningar hafi verið sendir hingað til lands til að greiða skuldir Stálvinnslnunnar hf. sem hann hafi gert enda taldi hann sig ranglega þá aðaleiganda Stálvinnslnunnar hf., en hann hefur aldrei verið þar hluthafi. Telur stefnandi því að stefndi Ragnar hafi beitt ýmsum brögðum til að komast yfir umræddar fjárhæðir og haldi uppteknum hætti áfram

er hann er krafinn um skil. Hér er stefnandi að gera kröfu til greiðslu á andvirði seldrar framleiðslu sinnar.

Stefnandi vísar einkum til laga og reglna á sviði fjármunaréttar, einkum kröfuréttar og í því sambandi til l. 39/1922. Þá er og vísað til 26. kafla alm. hgl. nr. 19/1940 einkum 247. gr. og 248. gr. Hér er og höfð hliðsjón af l. 32/1978 sbr. og eldri lög þ.e. um hlutafélög og sbr. t.a.m. 154. gr., 160. gr. svo og ákvæði um tilkynningarskyldu o.fl. Þá er og vísað til laga og reglna um gjaldeyrisskil o.fl.“

Í sókn stefnanda er því síðan haldið fram, að stefnda Ragnari hafi verið greidd umboðslaun, sem ekki hefði verið gert ef um sölu til Ocean Gear Inc. hafi verið að ræða. Hliðstæð viðskipti hefðu og farið fram áður og þá verið greidd umboðslaun milli þessara sömu aðila. Orðin „open account“ hafi einvörðungu verið til hagræðis vegna útflutnings vélanna og innflutnings til þess lands er selt var til. Vísað er til reglugerðar nr. 519/1979, einkum 3. kafla, sbr. reglugerð nr. 79/1960 um skipan gjaldeyris- og innflutningsmála o.fl. með áorðnum breytingum, sem geri enn strangari kröfur um opinber leyfi sérstaklega sé selt gegn gjaldfresti. Óumdeilt sé hins vegar í málinu að stefndi Ragnar hafi fengið umboðslaun ákveðin af sölunni og salan til kaupanda hafi verið hærri en á útflutningspappírnum. Fyrir liggi að samkvæmt fyrimælum stefnda Ragnars hafi andvirði vélarinnar U.S.\$ 11.490,- verið sent til stefnda Style hf. til ráðstöfunar, sem síðan hafi ráðstafað greiðslunni, ekki til stefnanda eins og samið hafi verið um, heldur til stefnda Ragnars sem tekið hafi við greiðslunni til eigin ráðstöfunar. Fullyrðingu stefnda Ragnars um að hann hafi með skuldajöfnuði ráðstafað umræddum fjármunum til að greiða skuldir stefnanda er alfarið mótmælt og vísað á bug, enda hafi stefnandi fengið viðkomandi veðskulda-bréf kvittað að fullu greitt og aflýst. Stefndu hafi ekki mótmælt að hafa tekið við viðkomandi greiðslum og síðan ráðstafað þeim. Það eitt nægi til að kröfur stefnanda verði alfarið teknar til greina. Varðandi það athæfi stefnda Ragnars að láta senda sér greiðsluna, þá hafi það hvorki verið gert í samráði við hluthafa stefnanda né forsvarsmenn Ocean Gear Inc. Beint réttarsamband sé því á milli aðila þessa máls vegna viðskipta þessara.

Framanritað er lýsing málavaxta og málsástæðna í dómi, sem kveðinn var upp í máli þessu á bæjarþinginu hinn 28. nóvember 1983. Var málinu þá vísað frá dóminum ex officio.

Frávísunardómurinn var kærður til Hæstaréttar. Með dómi Hæstaréttar hinn 20. janúar sl. var hinn kærði dómur úr gildi felldur og málinu vísað heim í hérað til efnismeðferðar og uppsögu dóms að nýju. Í forsendum dóms Hæstaréttar segir:

„Í hinum áfrýjaða dómi er frá því greint, að stefndi, Ragnar Magni, hafi fengið í hendur greiðslu þá, er fékkst fyrir fiskflokkanarvélina, sem

seld var Stinson Canning Corporation. Ágreiningur er með aðiljum um það, hvort hann hafi haft heimild til þess að ráðstafa fé þessu til þess að greiða upp lán áfrýjanda við Iðnrekstrarsjóð, er hvíldi á fasteign stefnda, Ragnars Magna, að Stekkjarflöt 21, Garðabæ.

Þetta ágreiningsatriði er ekki nægilega upplýst, og þar sem það getur haft áhrif á efnisúrlausn þessa máls, er óhjákvæmilegt að ómerkja hinn kærða dóm og vísa málinu heim í hérað til efnismeðferðar og gefa þar með lögmanni áfrýjanda kost á því að leiða fyrir dóm m.a. þá stjórnarmenn og hluthafa í Stálvinnslnunni h/f, er um ágreiningsefni þetta geta borið, áður en dómur verður lagður á mál þetta að nýju.“

Leitast hefur verið við að upplýsa þetta ágreiningsefni, en sú viðleitni hefur ekki borið árangur. Til upplýsingar hafa verið lögð fram endurrit dóma aukadómþings Kjósarsýslu frá 27. mars 1981 í málinu nr. 15/1980: Stálvinnslnan hf. gegn Grími Sigurðssyni, og sjó- og verslunardóms Reykjavíkur frá 24. júní 1980 í málinu nr. 43/1980: Þráinn Sigtryggsson gegn Þorsteini Herði Björnssyni og Ragnari M. Magnússyni. Báðir þessir dómar eru sprottnir af deilum um hlutabréf í Stálvinnslnunni hf. Í fyrrnefnda málinu var um að ræða samning, dags. 11. október 1979, um kaup Ragnars Magna Magnússonar á 8 hlutabréfum Gríms Sigurðssonar. Í síðarnefnda málinu var um að ræða samning, dags. 12. október 1979, um kaup Ragnars Magna á 8 hlutabréfum Þorsteins Harðar Björnssonar. Hlutabréf Stálvinnslnunnar hf. eru samtals 30. Á þessum tíma átti Þráinn Sigtryggsson síðan 8 og félagið sjálft 6.

Með yfirlýsingu gerðri í nóvember 1979 var greindur samningur Ragnars Magna og Gríms látinn ganga til baka. Greind sala Þorsteins Harðar til Ragnars Magna var ógilt með dómi sjó- og verslunardóms Reykjavíkur.

Þorsteinn Hörður Björnsson, Grímur Sigurðsson, svo og Elliði Norðdahl Guðjónsson, sem áður hafði komið fyrir dóminn til vitnisburðar, gátu ekkert borið um það ágreiningsatriði, sem greinir í dómi Hæstaréttar.

Þá hefur stefnandi lagt fram eftirfarandi skjal, dags. 23. febrúar 1984, gert af Gunnari R. Magnússyni, löggiltum endurskoðanda. Skjalið er svo hljóðandi:

„Yfirlit yfir viðskipti Ragnars Magna Magnússonar og Stálvinnslnunnar hf. á árunum 1978 og 1979.

1978:	Debet:	Kredit:
24. maí Framlagt andvirði láns Ragnars Magna frá Iðnrekstrarsjóði gkr.		
1.980.000		\$ 7.612

1978:		Debet:	Kredit:
3. nóv.	Sendar tvær vélar til Ocean Gear Inc., U.S.A. (\$ 11.960 x 2 = 23.920) - Íkr. 7.467.824	\$ 23.920	
3. nóv.	Sölulaun til Ragnars Magna (20% af \$ 23.920 = \$ 4.784) = Íkr. 1.493,565		\$ 4.784
4. des.	Innkomin greiðsla frá Ragnari Magna (Íkr. 4.447.800 inn á Hlr. 475 í L.Í. Langh.)		\$ 14.000
4. des.	Greitt Ragnari Magna v/Iðnrekstrar-sjóðs (Íkr. 1.300.000 gr. með áv. 5161382 á Hlr. 475)	\$ 4.098	
		\$ 28.018	\$ 26.396
	Staða 31. des. 1978		\$ 1.622
		\$ 28.018	\$ 28.018
1979:		Debet:	Kredit:
1. jan.	Flutt frá fyrra ári	\$ 1.622	
7. febr.	Greiðsla frá Ragnari Magna með ávisun (Íkr. 320.000 inn á Hlr. 475)		\$ 990
8. mars	Greiðsla frá Ragnari Magna með ávisun (Íkr. 100.000 inn á Hlr. 475)		\$ 308
10. apríl	Greiðsla frá Ragnari Magna (Íkr. 250.000 v/gr. víxill)		\$ 760
9. júlí	Send vél til Ocean Gear Inc. U.S.A. (Íkr. 4.696.462)	\$ 13.515	
9. júlí	Sölulaun til Ragnars Magna (20% af \$ 13.515 = \$ 2.703) = Íkr. 939.292		\$ 2.703
15. ágúst	Greiðsla frá Ragnari Magna í USD (\$ 1.200 til Gríms Sigurðssonar) Íkr. 442.680		\$ 1.200
30. ágúst	Innkomin greiðsla frá Ragnari Magna (Íkr. 3.223.280 inn á Hlr. 475)		\$ 8.600
26. okt.	Send vél til Ocean Gear Inc. U.S.A. (Íkr. 5.653.998)		\$ 14.490
26. okt.	Sölulaun og kostnaður til Ragnars Magna (Samkomulag um \$ 3.000) = Íkr. 1.170.600		\$ 3.000

1979:	Debet:	Kredit:
28. okt. Greiðsla frá Ragnari Magna í USD (\$ 1.200 til Práins Sigtryggssonar) = Íkr. 468.240		\$ 1.200
	\$ 29.627	\$ 18.761
Staða 31. des. 1979		\$ 10.866
	\$ 29.627	\$ 20.627

Ath:

Allar tölur í íslenskum krónum eru í gömlum krónum. Við umreikning greiðslna í íslenskum krónum yfir í Bandaríkjadali var stuðst við daglega gengisskráningu Seðlabanka Íslands á sölugengi samkvæmt „Hagtölum mánaðarins“.

Í viðbótarskýrslu Práins Sigtryggssonar kom m.a. fram, að samkomulag hefði verið um það við Ragnar Magna, að hann fengi 20% sölulaun fyrir umboðssölu á vélum framleiddum af stefnanda. Aðeins hafi verið um umboðssölu að ræða hjá Ragnari Magna. Hvorki hann né Ocean Gear Inc. hafi nokkru sinni keypt eina einustu vél af stefnanda. Práinn taldi óhugsandi að slíta málsatvik varðandi umrædda U.S.\$ 11.490,00 úr samhengi við framangreind hlutafjárkaup og innbrot í húsakynni stefnanda í nóvember 1979. Þá kom fram hjá Práni, að enginn stjórnarmanna eða hluthafa stefnanda nema hann gæti borið um það atriði sem Hæstiréttur kveður ekki nægilega upplýst.

VII.

Álit dómsins:

Eftir að greinargerð stefndu var lögð fram í málinu féll niður þingsókn af þeirra hálfu. Verður því að dæma málið samkvæmt 2. mgr. 118. gr. laga nr. 85/1936 eftir framkomnum kröfum, skilríkjum og sókn stefnanda og með tilliti til þess sem fram hefur komið af hálfu stefndu.

Af hálfu stefndu er því haldið fram að ekkert réttarsamband hafi skapast milli þeirra og stefnanda við sölu umræddrar vélar þar sem stefndi Ragnar hafi ekki persónulega verið aðili að viðskiptum Ocean Gear Inc. og stefnanda. Eigi verði það heldur leitt af milligöngu stefnda Ragnars við að koma greiðslunni frá Ocean Gear Inc. til stefnanda/Iðnrekstrarsjóðs í fullu umboði Ocean Gear Inc. sem hafi ótvírætt verið kaupandi umræddra véla. Þó ekki sé það beinlínis nefnt verður að telja þessar varnir í greinargerð stefndu höfða til aðildarskorts sem eigi að leiða til sýknu, sbr. 2. mgr. 45. gr. laga nr. 95/1936. Þykir því bera að taka það atriði fyrst til úrlausnar.

Samkvæmt gögnum málsins verður að fallast á það með stefnda Ragnari

að hann hafi ekki persónulega verið aðili að sjálfri sölu vélarinnar, þannig að réttarsamband stofnaðist milli málsaðila. Hins vegar þykja stefndu hafa bakað sér skuldbindingar gagnvart stefnanda með móttöku og ráðstöfun þeirra fjármuna sem stefnanda bar fyrir vélina. Það álit er stutt þessum rökum: Ágreiningslaust virðist að greiðsla í ávísun að upphæð U.S.\$ 11.490,00 frá Stinson Canning Corp. til Ocean Gear Inc. hafi verið send stefnda Style hf. hinn 1. desember 1979. Þykir mega við það miða að svo hafi verið gert eftir fyrirmælum stefnda Ragnars og honum verið það heimilt gagnvart stefnanda samkvæmt því sem fram kemur í skýrslu Þráins Sigtryggssonar um að stefndi Ragnar „myndi standa stefnanda skil á þessari upphæð“ og einnig yfirlýsingu stefnanda og stefnda Ragnars frá 24. maí 1978 í tilefni af lántökunni hjá Iðnrekstrarsjóði sama dag, þar sem segir: „...enda fari útflutningur Stálvinnslnunnar eingöngu í gegn um þessa aðila þar til skuld þessi er að fullu greidd...“, en hvort svo hafi verið greinir málsaðila á. Samkvæmt framangreindu og því að stefndi ráðstafaði síðan greiðslunni, a.m.k. að hluta, til greiðslu lánsins sem hann hafði veitt veð fyrir í fasteign sinni, verður að telja stefndu rétta aðila að máli þessu. Aftur á móti verður ekki framhjá því litið að rétt hefði verið að stefna einnig í málinu Ocean Gear Inc., á grundvelli sérstaks ákvæðis í samningnum frá 13. febrúar 1978 um að allan ágreining út af honum beri að reka fyrir íslenskum dómstólum. Ekki þykir það þó eiga að varða frávísun málsins ex officio, en allan vafa, sem af því kann að leiða, verður að meta stefnanda í óhag.

Stefnandi þykir eigi hafa sýnt fram á að Ocean Gear Inc. og /eða stefndi Ragnar hafi komið fram sem umboðsmenn stefnanda í umræddum viðskiptum. Fyrst í viðbótarskýrslu Þráins Sigtryggssonar fyrir dóminum kemur fram að sölulaun stefnda Ragnars skyldu vera 20%. Sú tala eða önnur hefur aldrei verið nefnd fyrr í máli þessu, en kemur einnig fram í framangreindu yfirliti frá 23. febrúar 1984. Í því yfirliti eru nefnd sölulaun að upphæð U.S.\$ 4.784,00 pr. 3. nóvember 1978, en í skýrslu Þráins Sigtryggssonar fyrir dóminum hinn 23. febrúar 1983 segir að samist hafi um U.S.\$ 3.920,00 sem sölulaun.

Hjá Rannsóknarlögreglu ríkisins hinn 18. desember 1979 segir Þráinn Sigtryggsson m.a. í skýrslu sem varðar kæru stefnanda á hendur stefnda Ragnari fyrir meðferð umræddra U.S.\$ 11.490,00:

„Mætti vill geta þess að í júlímánuði sl. hafi verið seld ein fiskflokkunarvél á vegum Ragnars Magnússonar (Ocean Gear) og var verð hennar frá Stálvinnslnunni U.S.\$ 8.600,00. Mætti segir að búið sé að gera þessa sölu upp í gegnum Landsbanka Íslands og var það í sept. sl. Mætti segir að Ragnar hafi síðan sagt sér að hann hafi selt vélina frá Ocean Gear á U.S.\$ 13.515,00.

Mætti krefst þess að Ragnar standi sér skil á mismuninum, U.S.\$ 4.915,00, að fráðregnum hæfilegum umboðslaunum til Ragnars eða Ocean Gear Inc. Mætti getur þess að þegar þessi vél var send úr landi var ætlunin að hún færi á sýninguna sem áður er getið og því hafi hún verið send út á opnu útflutningsleyfi og því var möguleiki á því að hún yrði seld á hærra verði, þó svo að verðið væri sett við útflutning U.S.\$ 8.600,00.“

Hvað þessa vél snertir eru sölulaun stefnda Ragnars reiknuð U.S.\$ 2.703,00 í greindu yfirliti.

Þegar allt framanritað er athugað og atvik málsins að öðru leyti höfð í huga kemur því einungis til úrlausnar hvort stefndu skuldi stefnanda jafnvirði U.S.\$ 8.600,00 í íslenskum krónum, en það er sú fjárhæð sem sannanlega átti að standa stefnanda skil á.

Persónuleg eign stefnda Ragnars, fasteignin nr. 21 við Stekkjarflöt í Garðakaupstað, stóð að veði fyrir láninu í Iðnrekstrarsjóði, að fjárhæð kr. 20.000,00. Það lán átti stefnandi að endurgreiða annaðhvort beint til sjóðsins eða stefnda Ragnars. Er stefndi Ragnar fékk umrædda fjárhæð í hendur var lánið þegar í gjalddaga fallið. Hann hafði hinn 20. september 1979 greitt af því vexti að fjárhæð kr. 3.610,00. Með bréfi, dagsettu 2. janúar 1980, krafði Iðnrekstrarsjóður stefnanda um greiðslu lánsins ásamt dráttarvöxtum og innheimtukostnaði samtals að fjárhæð kr. 29.457,60. Hinn 12. maí 1980 gerði stefndi Ragnar lánið upp með gkr. 3.182,150,00. Gegn mótmælum stefnda Ragnars er ósannað að stefnandi hafi á þessum tíma þegar greitt honum að hluta eða fullu þá fjárhæð sem fasteignaveð hans stóð fyrir til tryggingar. Með vísan til framanritaðs þykja þær fjárkröfur því eins og á stóð hafa verið hæfar til skuldajafnaðar við kröfu stefnanda.

Fram kemur í gögnum máls þessa að á þessum tíma, sem hér skiptir máli, risu miklar deilur milli Þráins Sigtryggssonar og stefnda Ragnars um hluta-bréfakaup stefnda Ragnars. Hefur aðeins verið að því vikið. Eins og stöðu mála var háttað hjá stefnanda þykir af hans hálfu ekki hafa verið leitt óyggjandi í ljós að stefnda Ragnari hafi verið óheimilt að ráðstafa andvirði umræddrar fiskflokkunarvélar til að greiða upp lán stefnanda við Iðnrekstrarsjóð Íslands.

Samkvæmt gögnum málsins var gengi bandaríkjadollars gkr. 445, er stefndi Ragnar gerði skil til gjaldeyrisbanka á greindum 8.600,00 dollurum hinn 7. maí 1980 og gerði því samtals gkr. 3.827.000. Fimm dögum síðar var lánið gert upp með gkr. 3.182.150. Af hálfu stefndu hefur engin grein verið gerð fyrir mismuninum kr. 6.448,50. Að því er virðist hafa stefndu eigi enn gert stefnanda skil á þeirri fjárhæð. Þykir því bera að dæma stefndu in solidum til greiðslu hennar, enda hefur af þeirra hálfu engin

krafa verið gerð vegna greiðslu stefnda Ragnars hinn 20. september 1979, að upphæð gkr. 361.000,00 í vexti af umræddu láni.

Þá ber að dæma stefndu til að greiða stefnanda vexti svo sem í dómsorðum greinir.

Eftir atvikum þykir rétt að málskostnaður falli niður, sbr. 178. gr. laga nr. 85/1936.

Hlöðver Kjartansson, aðalfulltrúi bæjarfógeta, kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndu, Ragnar Magni Magnússon og Style hf., greiði stefnanda Stálvinnslnunni hf., in solidum kr. 6.448,50 með 31% ársvöxtum af kr. 38.270,- frá 7. maí 1980 til 12. s.m., en af kr. 6.448,50 frá þeim degi til 1. júní s.á., 35% ársvöxtum frá þeim degi til 1. júní 1981, 34% ársvöxtum frá þeim degi til 1. janúar 1982, 37% ársvöxtum frá þeim degi til 1. nóvember s.á., 42% ársvöxtum frá þeim degi til stefnubirtingardags 20. s.m., en dómvöxtum frá þeim degi til greiðsudags allt innan 15 daga frá birtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Málskostnaður fellur niður.

Mánudaginn 10. nóvember 1986.

Nr. 289/1986. **Ákærvaldið**

gegn

Magnúsi Friðrik Óskarssyni

Kærumál. Gæsluvarðhald.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Thoroddsen, Bjarni K. Bjarnason og Guðmundur Skaftason.

Varnaraðili hefur með heimild í 3. tl. 172. gr. laga nr. 74/1974 skotið máli þessu til Hæstaréttar með kæru er hann lýsti fyrir hér-